

lukovnik Ing. Jaroslav Němec

W. TAFT O EVROPSKÉ BEZPEČNOSTI PO ZKUŠENOSTECH Z VÁLKY U PERSKÉHO ZÁLIVU

Zpracováno na základě výběru podstatných částí projevu, který přednesl velvyslanec USA v NATO W. Taft na mezinárodní konferenci **Parlamentní demokracie a mezinárodní bezpečnostní politika**, v Haagu dne 23. 5. 1991.

V začínajícím 43. roce existence Aliance nemůže být pro naše národy důležitější úkol, než udržovat společné základy, které jsme s takovou péčí vytvářeli. Musíme ale též přizpůsobit naše partnerství dramatickým změnám, které před nás postavily nové úkoly. Přizpůsobit se změnám ve východní Evropě a Sovětském svazu a učinit z našich dřívějších protivníků partnery je jednou částí tohoto úkolu. Jeho druhou částí je zvýšit úlohu evropských států v Atlantické alianci tak, jak se Evropské společenství pohybuje směrem k politické unii a společné zahraniční a bezpečnostní politice. Musíme obě části úkolu plnit současně a k tomu směřuje revize strategie NATO.

Další výzvou je zajistit, abychom koordinovaně čelili novým ohrožením, která mohou vzniknout za hranicemi Evropy a Severní Ameriky. Tato otázka byla v naší Alianci sporná. Závazky podle článku 5. Washingtonské smlouvy se nevztahují na tzv. problémy mimo definovanou oblast. Ale všem nám se stalo zřejmé, že zájmy Západu mohou být v období rostoucí vzájemné závislosti dotčeny vývojem v celosvětovém měřítku. Jedním důležitým úkolem pro budoucnost bude postupovat pragmaticky k rozšíření naší spolupráce na co nejširší základ.

Ne navrhuji formální rozšíření NATO do jiných oblastí. Místo toho bych se rád podíval na otázku evropské bezpečnosti z jiného úhlu - prizmatem nedávných událostí v Perském zálivu. Co nám válka řekla o evropské bezpečnostní politice a strukturách?

Přestože válka byla vedena na periférii NATO, má zřejmý a důležitý dopad na evropskou bezpečnost. Je tu několik zkušeností, na které bych chtěl ukázat - týkající se jak NATO, tak i několika rozvíjejících se evropských bezpečnostních institucí.

Válka u Perského zálivu

Než začneme vyvozovat závěry z války pro evropskou bezpečnost, je účelné si připomenout časový průběh událostí.

Saddám Husajn napadl Kuvajt 2. srpna 1990 a zahájil druhou agresivní válku Irák v průběhu jednoho desetiletí. Během několika hodin řada států celého světa invazi odsoudila. Byly přijaty ekonomické sankce, nejdříve jednotlivými státy, a poté i Evropským společenstvím a Spojenými státy. Během týdne se USA, Velká Británie a některé arabské státy rozhodly rozmístit v této oblasti své ozbrojené síly s cílem odrazit další iráckou agresi a prosadit ekonomické sankce. Ministři NATO se setkali 10. 8. 1990 a vyjádřili silnou politickou podporu národním akcím, které jednotlivé státy podnikly. Je významné, že souhlasili s tím, aby jednotlivé státy zvýšily svou vojenskou přítomnost v oblasti a aby byla Spojeným státům americkým poskytnuta pomoc a podpora při takovém rozmísťování ozbrojených sil USA. Zároveň ministři varovali Irák, že Aliance je zavázána chránit územní celistvost Turecka, která se tak odvážně připojila k těm, kdo odsoudili invazi do Kuvajtu a uplatnili ekonomické sankce.

V následujících pěti měsících došlo k obrovskému nárůstu ozbrojených sil v oblasti. Členové koalice tam rozmístili téměř tři čtvrtě miliónu mužů a žen, z toho podíl USA představoval přibližně 70 %. Síly a prostředky byly zasazovány ze základen v USA i v Evropě a rozvinut bylo podporování infrastrukturou NATO. Rozvinutí by nemohlo být uskutečněno bez podpory spojenců. Evropské spojence rovněž přispěli přibližně deseti procentním podílem k celkovému potu ozbrojených sil v oblasti, přičemž největší část z toho připadala na Velkou Británii.

V prosinci roku 1990 Irák vydal prohlášení ohrožující Turecko. Odpověď Aliance bylo rozhodnutí rozmístit v Turecku leteckou složku mobilních sil Spojeneckého velitelství v Evropě složenou z letadel SRN, Belgie a Itálie, rozmístit další palubní jednotky protivzdušné obrany včetně nizozemských střel Patriot a znovu potvrdit náš spojenecký závazek. Výsledkem bylo, že irácké síly Turecko nenapadly.

16. ledna 1991 byla zahájena letecká útočná operace. Po uplynutí 46 dnů byl Kuvajt osvobozen. Rozhodující úlohu sehrál výcvik, výzbroj a morálka koaličních ozbrojených sil. Velitelé měli vynikající zpravodajskou službu, pružné plánování a efektivní systém řízení a velení. O výsledku se nikdy nepochybovalo, ale poměr ztrát a rychlost vítězství překonala většinu očekávání.

Získané zkušenosti: NATO

Průběh války přinesl řadu zkušeností, z nichž se alespoň pět týká přímo NATO.

*** První zkušenost:**

NATO prokázalo, že je neocenitelným fórem pro konzultace a dosahování dohody mezi členskými státy o situaci jako celku.

Od 2. srpna do celou dobu války velvyslanci, ministři zahraničních věcí, ministři obrany a civilní představitelé si vyměňovali a sdíleli vyhodnocení, volby, zpravodajské informace a plány. Tyto konzultace vyvolávaly národní i mnohonárodní odezvy, které podporovaly válečné úsilí. Dále v NATO zajišťovaly, že všichni spojenci - a ne jenom velmoci se mohli aktivně účastnit projednávání problémů, které bylo nutno řešit. Neznám žádné jiné fórum, na kterém by bylo možné realizovat tak těsnou politickou a vojenskou spolupráci mezi všemi spojenci stejně úspěšně. Je to jasný důkaz staré pravdy: kdyby NATO neexistovalo, museli bychom ho vynalézt.

15 členů Plánovacího výboru obrany (DPC = Defence Planning Committee) v trvalém zasedání se pravidelně scházelo a přijímalo obtížná rozhodnutí jako o prvním operačním nasazení letecké složky mobilních sil Spojeneckého velitelství v Evropě v Turecku v lednu 1991 a několika dalších opatření v oblasti bojové pohotovosti a připravenosti.

Trvalé a podrobné vojenské konzultace v NATO vedly k mimořádně bilaterální i kolektivní podpoře ozbrojených sil směřujících do oblasti Perského zálivu logistikou i vojenskými základnami. Podpora se týkala dopravy, přístávacích práv, doplňování paliva, pozemní

opravy, přístavních zařízení, transféru munice mezi spojenci, řízení letového provozu, údržby dílů, ekologické expertízy a zdravotnického zabezpečení.

Bez vojenské podpory spojenců NATO na válčišti v Perském zálivu (Zálivu) a logistické podpory spojenců NATO na evropském válčišti by USA a koalice v Perském zálivu nikdy nemohly dosáhnout toho, čeho dosáhly. Konzultační mechanismus NATO, určený k zachování evropské bezpečnosti, pracoval dobře i při řízení této krize "mimo definovanou oblast".

* Druhá zkušenost:

Přestože v Zálivu nebylo přítomno vojenské velitelství NATO, byl zde jasně pocítován jeho vliv. Vojenská koalice, která byla společně cvičena v rámci příprav na hromadnou válku v Evropě, využila výsledků svého výcviku v Zálivu.

Pozemní síly USA, Velké Británie a Francie bojovaly společně pod spojeným velením. Letecké síly USA, Velké Británie, Francie, Kanady a Itálie bojovaly efektivně pod spojeným velením. Námořní síly USA, Velké Británie, Francie, Belgie, Kanady, Dánska, Řecka, Itálie, Izraelská, Norska, Portugalska a Španělska operovaly efektivně pod spojeným velením, čímž koordináční úlohu plnila Západoevropská unie.

Nebylo však náhodou, že tyto ozbrojené síly tak dobře spolupracovaly. Ani to nebylo něco, co bylo, nebo, co by bylo možno dát rychle dohromady. Roky společného výcviku, vyzbrojení, společných cvičení i vývoje společných norem a procedur v NATO v době míru umožnily efektivní a koordinované operace v Zálivu.

Někteří nyní argumentují, že zjevný ad hoc charakter koalice v Zálivu je důkazem toho, že formální vojenské struktury nejsou nezbytné pro odezvu na ohrožení bezpečnosti. Argumentují, že nepotřebujeme mít stálé struktury a procedury, protože je můžeme připravit na místě. A kromě toho se vždy můžeme spolehnout na USA, s jejich dobře integrovaným vojenským velením, jestliže vůbec půjde do tuhého. S tímto způsobem myšlení se lze nejčastěji setkat u určitých kruhů ve Francii, která se však formálně neúčastní v integrované vojenské struktuře NATO stejně jako v dalších orgánech.

Nevím, zda ti, kdo zpochybňují trvalou hodnotu integrované vojenské organizace NATO, znají pohádku o třech prasátkách, která žila ve slaměném, dřevěném a cihlovém domě. Jestliže ji znají, tak to musí být ta verze, ve které poté, co vlk rozbije slaměnou a dřevěnou chýši, jejich majitelé šťastně uniknou do cihlového domu a zachráně se, místo aby byli snědzeni. I v této mírnější verzi, kde všechno nakonec skončí šťastně, je určitá nelogičnost v morálce. Vždyť zde vůbec nemusel být cihlový dům dostatečně velký a přístupný, aby poskytl útočiště dalším obyvatelům, vždyť to také mohla být jenom slaměná chýše.

Integrovaná vojenská struktura je cihlovým domem Aliance. Musíme ho mít postavený předem a musíme ho dobře udržovat, jestliže chceme využívat jeho politických a vojenských výhod. Důležitou zkušeností z války v Zálivu je: i když NATO jako takové není v konfliktu přímo účastno, je zkušenost ze vzájemné spolupráce základním předpokladem úspěchu spolupráce mimo oblast vymezenou smlouvou o NATO. Cihlový dům - integrovaná vojenská struktura NATO - nám prokázal v Zálivu dobrou službu a poskytl úkryt novým obyvatelům, protože již tady byl.

* Třetí zkušenost:

Strategie NATO pro obranu Evropy je již dlouhou dobu založena na odstrašování. **Poznali jsme, že odstrašování je produktem dvou složek: vojenské schopnosti a vůle použít ji v případě nutnosti proti agresorovi.** Vojenská schopnost bez vůle použít ji není odstrašováním, stejně jako jím není silná vůle bez vojenské schopnosti.

2. srpna 1990 Saddám Husajn nebyl odstrašen. Kuvajť mohl mít vůli odporovat, ale neměl schopnost. Jakmile koalice projevila současně vůli i schopnost, byl Saddám Husajn odstrašen od útoku na Saúdskou Arábii.

Článek 5. smlouvy o NATO a rozmístění letecké složky mobilních sil Spojeneckého velitelství v Evropě dosadilo do rovnice odstrašování správné hodnoty a Saddám Husajn se nikdo neodvážil zaútočit na Turecko. Pro Turecko, stejně jako pro ostatní členské státy této smlouvy a naprosto jednoznačně Aliance, NATO splnilo svou úlohu. Jasně formulované aliance, její projevy politické vůle podporované reálnými vojenskými schopnostmi mohou odstrašovat a odstrašují agresí. Měli bychom si to pamatovat.

*** Čtvrtá zkušenost:**

Je tu další skutečnost, kterou je důležité pamatovat si vedle zkušenosti o odstrašování zatímco někdy vůle a vojenská schopnost agresí odstrašuje, jak tomu bylo v případě Turecka pak jindy, jak tomu bylo v případě iráckého útoku raketami Scud na Izrael, agresí neodstrašuje.

To je důvod, proč je potřebná obranná schopnost, nejen útočná. V případě Izraele nebyl Irák odstrašen perspektivou odvety. Odveta bylo to, co si právě přál - chtěl Izrael vtáhnout do války, aby rozvrátil koalici. Obrana - v tomto případě řízené střely Patriot - byly tím, co byla potřeba pro ochranu Izraele. Jestliže se chceme poučit z válečných zkušeností, pak vždy musíme usilovat současně o odstrašení a obranu.

*** Pátá zkušenost:**

Poslední válečná zkušenost pro NATO se týká našich akvizičních programů. Rozhodli jsme se správně, když jsme se soustředili na nákup nejmodernějších zbraní vyráběných vysokými technologiemi pro naše ozbrojené síly a budeme v tom pokračovat.

Tyto zbraně prokázaly svou bojovou efektivnost a zachránily životy našich vojáků. Vzhledem k jejich vysoké ceně musíme samozřejmě tyto zbraně nakupovat s velkou péčí. Snížení nákladů je nutné dosáhnout jejich kooperací mezi spojenci v rámci společných programů výzkumu, vývoje a výroby.

Získané zkušenosti: evropské instituce

Válka v Zálivu nám umožnila získat i řadu dalších zkušeností, týkajících se evropských bezpečnostních institucí.

● První zkušenost

Týká se politiky. Od srpna roku 1990 Evropané vyjadřovali nespokojenost s mechanismy, kterými Evropa reagovala na události v Zálivu. Není překvapující, že diskuse o evropské zahraniční a bezpečnostní politice nabrala rychlejší tempo a přinesla několik konkrétnějších návrhů přednesených na mezivládní konferenci o politické unii a v Západoevropské unii.

Evropa by skutečně měla směřovat ke společné zahraniční a bezpečnostní politice. To by jí umožnilo hrát efektivnější roli v udržování globální bezpečnosti. Zdůrazňuji to proto, že evropská společná zahraniční a bezpečnostní politika se příliš často vidí především jako podpora postavení Evropy a řešení vnitřních evropských problémů. Je potřebné si připomenout, že historie Evropského společenství v uplynulých 40 letech je historií trvalé bezpečnosti a prosperity. To i bez existence společné zahraniční a bezpečnostní politiky a politické unie, která se nyní vytváří. Tímto nedostatkem společné zahraniční politiky byl svět ovlivněn ve větší míře než samotná Evropa. My mimo Evropu potřebujeme silnější a sjednocenější Evropu, protože ta by pak pomohla řešit četné světové problémy, které musíme řešit. Nejsou žádné pochybnosti o tom, že USA by přivítaly vývoj takové sjednocené, odpovědné a vně orientované Evropy ve všech oblastech našeho snažení.

● Druhá zkušenost:

Získali jsme i některé vojenské zkušenosti v různých oblastech. NATO jako instituce nehrala ve válce v Zálivu přímou úlohu s výjimkou zajištění obrany Turecka. To se může

rávděpodobně opakovat i v podobných budoucích situacích. Jestliže NATO by nemělo být využíváno mimo Evropu, pak by Evropané měli vytvořit politickou a vojenskou schopnost chránit své zájmy mimo definovanou oblast nějakým jiným způsobem.

Cenným prvkem v příštích krizích se mohou stát integrované evropské ozbrojené síly, operačně slučitelné s ozbrojenými silami USA a NATO. Západoevropská unie (ZEU) mluví o organizování takových ozbrojených sil. To by mohla být dobrá věc, ale ZEU nereprezentuje celou Evropu. Ve skutečnosti největší výzvu evropské bezpečnosti v krizi u Zálivu představovalo ohrožení evropského spojence Turecka, které není členem ZEU ani Evropského společenství. Při uvažování o příštím evropském příspěvku bezpečnosti Západu bude důležité si uvědomit, že Evropa zahrnuje mnoho zemí, které v současné době nejsou členy těchto organizací. Je nutné nevylučovat významné spojence z našeho bezpečnostního úsilí z důvodů institucionálního vývoje. Úkol zabezpečení obrany je příliš důležitý, než abychom mohli připustit takový vývoj.

Jelikož evropské národy usilují o vlastní struktury, je nutné mít na paměti jednu zkušenost získanou v Zálivu, a to: obrovskou vojenskou užitečnost jednotného velení, operačně slučitelné vojenské techniky, společného výcviku, společného spojení a společných operačních procedur. V procesu vývoje plánů na výstavbu evropských ozbrojených sil je nutné věnovat patřičnou pozornost mechanismům pro zajištění pokračování těchto obecně platných věcí. Tato opatření musí posílit integritu a efektivnost Atlantické aliance, protože její schopnost zajistit bezpečnost samotné Evropy je na těchto opatřeních přímo závislá.

To může být nejlepším způsobem, jak by Evropa a USA mohly koordinovat vojenské úsilí při příštích nepředvídaných událostech mimo definovanou oblast NATO stejným způsobem, jak to dosud činily po 4 desetiletí v jejím rámci.

Válka v Zálivu nejenom prokázala platnost přístupu NATO k evropské bezpečnosti, ale poskytla nám i zkušenosti pro řízení změn v době, kdy dřívější ohrožení byla nahrazena novými výzvami.

Válka prokázala, že NATO:

- je neocenitelným fórem pro politické konzultace,
- zabezpečuje životně důležitou logistickou podporu a společné operační procedury,
- odstrašuje útok na členské státy.

Průběh války potvrdil potřebu:

▲ usměrňovaného rozhodování evropských států pro odezvu na krize vznikající na okrajích oblasti NATO,

▲ vytvoření integrovaných evropských ozbrojených sil pro zasazení mimo definovanou oblast NATO, schopných v případě potřeby bojovat společně s americkými ozbrojenými silami; tyto ozbrojené síly by měly pravidelně absolvovat společný výcvik a vojenská cvičení s ozbrojenými silami NATO při přípravě na všechny možné nepředvídané události.

Je to pochopitelně věc Evropanů, aby definovali a vytvářeli instituce, které se stanou projevem evropské bezpečnostní identity. Přitom budou mít naši silnou podporu - pokud NATO zůstane hlavním nástrojem konzultací a fórem pro rozhodování o politikách ovlivňujících bezpečnostní a obranné závazky podle Severoatlantické smlouvy. Tímto způsobem bude možné evropskou bezpečnost, ve skutečnosti vlastně transatlantickou a světovou bezpečnost, zajistit i pro 21. století.

